

мр Драгана Милуновић
Београд, Народна библиотека Србије

Стручна звања у библиотечко-информационој делатности у Републици Србији у
периоду
2000 - 2006. године

Увод

Стицање стручних звања у библиотечкој делатности, као својеврстан облик напредовања у струци, представља право сваког стручног радника на библиотечким пословима које се остварује у складу са законски утврђеним прописима.

Ова анализа третира питање динамике стицања стручних звања у библиотекарској струци на територији Републике Србије у периоду од 2000 - 2006. године. Поред увођења у међународне препоруке које се баве овом материјом, представљен је правни оквир остваривања права на стицање звања у библиотечко-информационој делатности у Републици Србији, субјекти надлежни за његово спровођење, док се централни део рада бави упоредном анализом броја и структуре додељених звања и укупног броја радника на стручним пословима у свакој појединачној години.

Анализа је обухватила подручје централне Србије и АП Војводина. На подручју АП Косово и Метохија библиотеке су од почетка рата 1999. године и присуства снага НАТО пакта, односно мировних снага Уједињених нација, делимично искључене из библиотечко-информационог система Републике Србије, што, међутим, није случај када је у питању могућност стицања стручних звања. Међутим, као што ће се видети из текста, у периоду којим се анализа бави, са територије АП Косово и Метохија за стицање стручног звања иницијативу је поднео само један кандидат, те у том смислу звања са ове територијална јединица неће бити предмет анализе.

Анализа се темељи на документацији Народне библиотеке Србије, као и подацима преузетим из базе *Мрежа библиотека Србије* који су омогућили увид у укупан број запослених на библиотечким пословима у назначеном периоду.

Индикатори стања представљени су и табеларно, као прилози уз текст.

Међународне препоруке у области остваривања права на напредовање у струци

На међународном плану, *ИФЛА/УНЕСКО Смернице за развој јавних библиотека* и *ИФЛА Манифест за јавне библиотеке*¹, бавећи се питањем људских потенцијала у библиотекама, истичу значај омогућавања напредовања у каријери. Особље библиотека које је обучено за стручне послове и у чије се усавршавање непрекидно улаже, мора се мотивисати како би се спречио његов одлив. Због тога је могућност напредовања нужно обезбедити на свим нивоима. *Смернице* препоручују успостављање схеме процене стручног радног учинка која би особљу омогућила на само сагледавање и оцењивање властитог тренутног учинка, већ и

---

¹ *ИФЛА/УНЕСКО Смернице за развој јавних библиотека* и *ИФЛА Манифест за јавне библиотеке*. Београд : Народна библиотека Србије : Библиотека града Београда, 2005 (Београд: Зухра).

увид у његово могуће унапређивање, односно сагледавање могућности за евентуални будући напредак у каријери.²

ИФЛА Смернице за јавне библиотеке разликују три категорије стручних радника у библиотеци:

1. Обучене библиотекаре;
2. Библиотекарске помоћнике;
3. Квалификовано специјализовано особље,

док у неким земљама постоји и категорија библиотечких техничара или помоћника са међустепеном квалификација.³

Обучени библиотекари су стручни библиотечки радници “који су прошли студије библиотекарства до дипломског нивоа”.⁴ Њихови задаци везани су за реализацију најсложенијих послова у библиотеци који укључују формирање и спровођење набавне политике, развој система, развој сервиса, обуку корисника за самостално претраживање ресурса, анализе ресурса и корисничких потреба, стартешко планирање, израду буџета, стручну обраду грађе, праћење нових достигнућа, итд.

Библиотекарски помоћници обављају основне библиотечке послове у вези са раздуживањем и задуживањем корисника, смештајем публикација, улагањем грађе, итд.

Под квалификованим специјализованим особљем сматрају се специјалисти из разнородних посебних области чије су услуге потребне библиотеци. “Квалификовано специјализовано особље обично има квалификације за своју струку, а не обуку из библиотекарства”.⁵ На пример то су систем ижињери, администратори, психолози, итд.

Правни оквир остваривања права на стицање стручних звања у библиотечко-информационој делатности у Републици Србији

Стицање стручних звања запослених на стручним пословима у библиотечкој делатности у Републици Србији прописано је чланом 25. став 1, 2. и 3. *Закона о библиотечкој делатности (Службени гласник РС, бр. 34/94, 101/2005)*. Овим чланом дефинисана су стручна звања у библиотечко-информационој делатности и то у складу са одређењем стручних послова у библиотеци и сагласно члану 21. истог Закона.

Лица која у библиотеци обављају стручне послове за које је неопходна висока стручна спрема стичу следећа стручна звања:

1. библиотекар, виши библиотекар, библиотекар саветник;
2. библиограф, виши библиограф, библиограф саветник;
3. археограф, виши археограф, археограф саветник;
4. документалиста, виши документалиста, документалиста саветник;
5. информатор, виши информатор, информатор саветник;
6. конзерватор, виши конзерватор, конзерватор саветник.

Лица која у библиотеци обављају стручне послове за које је потребна виша стручна спрема, стичу следећа стручна звања:

1. виши књижничар
2. самостални виши књижничар

Лица која у библиотеци обављају стручне послове за које је потребна средња стручна спрема, стичу следећа стручна звања:

---

² Исто

³ Исто

⁴ Исто

⁵ Исто

1. књижничар
2. самостални књижничар

Сагласно одредбама члана 25. став. 4. поменутог *Закона*, министар културе је донео *Правилник о ближим условима за стицање звања лица која обављају стручне послове у библиотеци* (*Службени гласник РС*, бр. 63/1994) којим су ближе одређени услови за стицање стручних звања.

Чланом 2. Правилника утврђено је да основна звања (библиотекар, библиограф, археограф, документалиста, информатор и конзерватор) могу стећи лица са одговарајућом високом стручном спремом после једногодишњег оспособљавања у библиотеци и с положеним одговарајућим стручним испитом.

Чланом 3. Правилника прописани су услови за стицање следећег вишег звања који подразумевају прописани минимални број година проведених у библиотеци на стручним пословима за одређено звање, као и објављене и јавности доступне стручне и научно истраживачке радове (прецизно дефинисане чланом 5. Правилника), односно запажене резултате у раду и на унапређивању поменутих области или академске титуле.

Чланом 4. Правилника дефинисани су услови за стицање наредног стручног звања који подразумевају минимум трајања претходног звања од три године, као и више објављених или јавности доступних признатих научно-истраживачких или теоријско-стручних радова који имају утицај на развој и унапређење поменутих области. Овај члан изузетно предвиђа и стицање звања на основу запажених резултата на унапређивању библиотечко-информационе делатности.

Основно звање за лица са вишом стручном спремом, виши књижничар, дефинисано чланом 6., стичу лица која су годину дана оспособљавана за стручне послове у библиотеци и која су положила стручни испит. Више стручно звање, самостални виши књижничар, у складу са чланом 7., стичу виши књижничари са одређеним бројем година рада на сложенијим пословима у областима дефинисаним Правилником.

Основно звање књижничар, сагласно члану 8. Правилника, могу стећи лица са одговарајућом средњом стручном спремом након деветомесечног оспособљавања на стручним пословима у библиотеци и са положеним стручним испитом. За звање самосталног књижничара, лица са средњом спремом могу конкурисати наком одговарајућег броја година проведених на сложенијим стручним пословима у библиотеци или на основу објављених или јавности доступних стручних радова из области дефинисаних Правилником.

У циљу спровођења поменутог *Правилника* управник Народне библиотеке Србије, на основу члана 13. *Закона о библиотечкој делатности* и члана 35. Статута Народне библиотеке Србије, донео је *Стручно упутство о поступку и начину стицања звања лица која обављају стручне послове у библиотеци*.

Стручно упутство ближе уређује спровођење процедуре стицања стручних звања лица која обављају послове у библиотечко-информационој делатности која подразумева подношење иницијативе за доделу стучног звања, прописану документацију, начин формирања комисија за утврђивање прадлога за стицање стручних звања, поступак рада комисија, рокове за подношење извештаја о раду комисија, као и могућност и поступак улагања жалби, односно приговора на рад комисија.

Субјекти надлежни за остваривања права на стицање стручних звања у библиотечко-информационој делатности у Републици Србији

Сагласно члану 2. *Стручног упутства о поступку и начину стицања звања лица која обављају стручне послове у библиотеци*, субјекти надлежни за утврђивање предлога за стицање стручних звања јесу надлежне комисије и то комисије за утврђивање предлога за стицање звања надлежних матичних

библиотека и *Комисија Народне библиотеке Србије за утврђивање предлога за стицање звања за лица која обављају стручне послове у библиотеци*, као и управник Народне библиотеке Србије.

Иницијативу за стицање звања заинтересовано лице или библиотека подноси, уз прописану документацију, на одговарајућем обрасцу (*Предлогу за стицање вишег стручног звања у библиотечкој делатности*) *Комисији за утврђивање предлога за стицање звања надлежне матичне библиотеке*. Члан 2. Стручног упутства прописује састав комисија, као и начин њиховог рада.

Образложени предлог за стицање звања *Комисија* матичне библиотеке доставља *Комисији Народне библиотеке Србије*.

Коначну одлуку о стицању звања, на предлог *Комисије Народне библиотеке Србије*, доноси *управник* Народне библиотеке Србије. На одлуку о додели звања може се поднети приговор управнику Народне библиотеке Србије.

Одлука о стеченом звању доставља се кандидату, библиотеци у којој је кандидат запослен и *Комисији* матичне библиотеке.

Уколико *Комисија* матичне библиотеке да негативно мишљење о иницијативи за доделу звања, кандидат има право да, уз посебно образложење, о томе обавести *Комисију Народне библиотеке Србије* која ће разматрати приговор.

Приказ стања додељивања стручних звања у библиотекарству у Републици Србији од 2000 до 2006. године

У периоду од 2000. до 2006. године, укупан број стручних радника на библиотечким пословима у мрежи библиотека у Републици Србији који су имали право покретања иницијативе за стицање вишег стручног звања, кретао се око 4.000 запослених, док се број додељених стручних звања кретао од 30-45 годишње. У том смислу, обухваћеност укупног броја кадрова додељеним стручним звањима на годишњем нивоу у посматраном периоду кретала се у висини од око 1%.

У 2000. години *Комисија Народне библиотеке Србије за утврђивање предлога за стицање звања за лица која обављају стручне послове у библиотеци*, доделила је укупно 31 стручно звање, од чега 2 кандидатима са територије Војводине, односно за 29 кандидата са територије централне Србије.

Структура додељених звања у 2000. години обухватила је 9 библиотекара саветника, 9 виших библиотекара, 2 самостална виша књижничара и 11 самосталних књижничара на територији централне Србије, односно 2 библиотекара саветника са територије АП Војводине.

У 2001. години *Комисија Народне библиотеке Србије за утврђивање предлога за стицање звања за лица која обављају стручне послове у библиотеци*, доделила је укупно 29 стручних звања, од чега 13 кандидатима са територије Војводине, односно за 16 кандидата са територије централне Србије.

Структура додељених звања у 2001. години обухватила је 5 библиотекара саветника, 11 виших библиотекара, 4 самостална виша књижничара и 14 самосталних књижничара на територији централне Србије, односно 2 библиотекара саветника, 4 виша библиотекара, 2 самостална виша књижничара и 5 књижничара са територије АП Војводине.

У 2002. години *Комисија Народне библиотеке Србије за утврђивање предлога за стицање звања за лица која обављају стручне послове у библиотеци*, доделила је укупно 29 стручних звања, од чега 3 кандидатима са територије Војводине, односно за 26 кандидата са територије централне Србије.

У 2002. години *Комисија* је доделила и стручна звања за 2 кандидата из Југословенског библиографског института, 3 кандидата из библиотека у мрежи библиотека Војске Југославије и 1 кандидата са територије АП Косово и Метохија.

Структура додељених звања у 2002. години обухватила је 4 библиотекара саветника, 14 виших библиотекара, 7 самосталних виших књижничара и 8

самосталних књижничара на територији централне Србије, односно 3 виша библиотекара са територије АП Војводине.

У 2003. години Комисија Народне библиотеке Србије за утврђивање предлога за стицање звања за лица која обављају стручне послове у библиотеци, доделила је укупно 44 стручна звања, од чега 12 кандидатима са територије Војводине, односно за 32 кандидата са територије централне Србије.

У 2003. години Комисија је одбила приговоре 2 кандидата.

Структура додељених звања у 2003. години обухватила је 5 библиотекара саветника, 18 виших библиотекара, 5 самосталних виших књижничара и 16 самосталних књижничара на територији централне Србије, односно 3 библиотекара саветника, 4 виша библиотекара, 2 самостална виша књижничара и 3 књижничара са територије АП Војводине.

У 2004. години Комисија Народне библиотеке Србије за утврђивање предлога за стицање звања за лица која обављају стручне послове у библиотеци, доделила је укупно 37 стручних звања, од чега 8 кандидатима са територије Војводине, односно за 29 кандидата са територије централне Србије.

У 2004. години Комисија је одбила приговоре 2 кандидата.

Структура додељених звања у 2004. години обухватила је 14 библиотекара саветника, 12 виших библиотекара, 2 самостална виша књижничара и 9 књижничара са територије централне Србије, односно 3 библиотекара саветника, 2 виша библиотекара, 1 самосталног вишег књижничара и 2 књижничара са територије АП Војводина.

У 2005. години Комисија Народне библиотеке Србије за утврђивање предлога за стицање звања за лица која обављају стручне послове у библиотеци, доделила је укупно 48 стручних звања, од чега 4 кандидатима са територије Војводине, односно за 44 кандидата са територије централне Србије.

У 2005. години Комисија је одбила приговоре 2 кандидата.

Структура додељених звања у 2005. години обухватила је 4 библиотекара саветника, 26 виших библиотекара, 4 самостална виша књижничара и 14 књижничара са територије централне Србије, односно 1 библиотекара саветника, 2 виша библиотекара и 1 књижничара са територије АП Војводина.

У 2006. години Комисија Народне библиотеке Србије за утврђивање предлога за стицање звања за лица која обављају стручне послове у библиотеци, доделила је укупно 41 стручно звање, од чега 10 кандидатима са територије Војводине, односно за 31 кандидата са територије централне Србије.

У 2006. години Комисија је одбила приговоре 4 кандидата.

Структура додељених звања у 2006. години обухватила је 16 библиотекара саветника, 14 виших библиотекара и 11 књижничара са територије централне Србије, односно 3 библиотекара саветника и 7 виших библиотекара са територије АП Војводина.

Отворена питања

У свакодневном раду Комисије Народне библиотеке Србије за утврђивање предлога за стицање звања за лица која обављају стручне послове у библиотеци, као и комисија матичних библиотека, присутне су одређене дилеме које се тичу тумачења правне регулативе којом је дефинисана ова област библиотекарства, али и валидности докумената на основу којих се утврђују предлози за стицање стручних звања.

Питање иновирања Правилника и Стручног упутства све чешће се отвара пред известиоцима који се, у наступајућој ери информатике и масовних комуникација, суочавају са иницијативама кандидата чији стручни и научни радови припадају неким новим пограничним областима које су блиске библиотекарству, али које важећим документима нису предвиђене.

Као један од суштинских отворених проблема јавља се и отворен простор за субјективност тумачења стручног доприноса у раду у библиотеци који са собом повлачи и питање тумачења смисла и сврхе додељивања стручних звања: јесу ли она признања за стручни рад и допринос развоју библиотечко-информационе делатности или у њима треба видети платне разреде? Да ли је за стицање звања довољно прилежно обављати основни посао дефинисан правилницима о систематизацији радних места у библиотекама или је оваква врста напредовања захтева додатни ангажман у раду који је потребно отеловити у стручним радовима или другим облицима мерљивог доприноса развоју струке?